DOMSTOLENS DOM
26. maj 1993 *

I sag C-171/91,

angående en anmodning, som Bundesverwaltungsgericht i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Dimitrios Tsiotras

mod

Landeshauptstadt Stuttgart,

støttet af

Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht,

intervenient,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af EØF-traktatens artikel 48, Rådets direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer (EFT 1968 II, s. 477) og Kommissionens forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 om arbejdstageres ret til at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse dér (EFT 1970 II, s. 348),

har

DOMSTOLEN

sammensat af præsidenten, O. Due, afdelingsformændene C.N. Kakouris, G.C. Rodríguez Iglesias, M. Zuleeg og J.L. Murray samt dommerne G.F. Mancini, R. Joliet, F.A. Schockweiler, J.C. Moitinho de Almeida, F. Grévisse og P.J.G. Kapteyn,

* Processprog: tysk.

generaladvokat: M. Darmon
justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Dimitrios Tsiotras ved advokat Rolf Gutmann, Stuttgart

— den tyske regering ved Ministerialrat Ernst Röder og Regierungsdirektor Joachim Karl, begge Forbundsøkonomiministeriet, som befuldmægtigede

— den græske regering ved juridisk konsulent Vasileios Kontolaimos, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved juridisk konsulent Dimitrios Gouloussis og Jürgen Grunwald, Kommissionens Juridiske Tjeneste, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 14. oktober 1992 er afgivet mundtlige indlæg af Dimitrios Tsiotras, af den tyske regering ved Regierungsdirektor i Forbundsøkonomiministeriet Claus-Dieter Quassowski, som befuldmægtiget, af den græske regering og af Kommissionen,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 2. december 1992,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 16. april 1991 indgået til Domstolen den 1. juli 1991 har Bundesverwaltungsgericht i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af traktatens artikel 48 samt af Rådets direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer (EFT 1968 II, s. 477) og Kommissionens forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 om arbejdstageres ret til at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse dér (EFT 1970 II, s. 348).

2 Spørgsmålene er blevet rejst under en tvist mellem Dimitrios Tsiotras, der er græsk statsborger, og Landeshauptstadt Stuttgart, som angår Landeshauptstadt Stuttgarts afgørelse om at afslå Tsiotras' ansøgning om en forlængelse af dennes opholdstilladelse.

3 Tsiotras har siden 1960 haft bopæl i Tyskland, hvor han indtil oktober 1978 havde forskellige former for beskæftigelse som arbejdstager. Han har siden da været arbejdsløs og har siden september 1981 modtaget offentlig bistandshjælp.

4 På tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse af Det Europæiske Fællesskab havde Tsiotras en opholdstilladelse i Tyskland, hvorefter han kunne tage beskæftigelse. I december 1981 ansøgte han om en forlængelse af tilladelsen, men fik ved Landeshauptstadt Stuttgarts afgørelse af 1. august 1986 afslag herpå. Denne afgørelse blev truffet, efter at der i 1983 var blevet givet endeligt afslag på en ansøgning fra Tsiotras om invalidepension med den begrundelse, at han ikke kunne anses for uarbejdsdygtig.

5 Tsiotras indbragte Landeshauptstadt Stuttgarts afgørelse for domstolene, men fik i første og i anden instans ikke medhold, hvorefter han har indbragt sagen for Bundesverwaltungsgericht i form af en »revisionsankesag«. Bundesverwaltungsgericht har besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Mister en statsborger i en EF-medlemsstat sin status som arbejdstager og dermed sin ret til fri bevægelighed efter EØF-traktatens artikel 48, stk. 1, og artikel 48, stk. 3, litra b) og c) — med den følge, at direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 (EFT 1968 II, s. 477) ikke finder anvendelse — såfremt han, efter allerede at være ophørt med at være beskæftiget i en anden medlemsstat på tidspunktet for hans hjemstats tiltrædelse af De Europæiske Fællesskaber eller på et senere tidspunkt, objektivt bedømt ikke længere kunne, henholdsvis kan, få formidlet arbejde, selv om han er villig hertil, således at det ikke længere er muligt at opfylde formålet med den frie bevægelighed i form af en beskæftigelse?

2) Mister en statsborger i en EF-medlemsstat retten til at blive boende på en medlemsstats område efter EØF-traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), sammenholdt med artikel 2, stk. 1, litra b), i forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 (EFT 1970 II, s. 348), såfremt han først er blevet varigt uarbejdsdygtig efter indtrædelsen af de omstændigheder, som er nævnt i spørgsmål 1, navnlig når denne tilstand først er indtrådt under et fortsat ophold, som udelukkende er indrømmet ham i den stat, hvori han tidligere var beskæftiget, for at gøre det muligt for ham at gennemføre en retssag vedrørende udstedelsen af et opholdsbevis?«

6 Hvad nærmere angår de faktiske omstændigheder i hovedsagen, de relevante fællesskabsretlige bestemmelser, retsforhandlingernes forløb samt de skriftlige indlæg for Domstolen henvises til retsmøderapporten. Disse omstændigheder omtales derfor kun i det følgende i det omfang, det er nødvendigt for forståelsen af Domstolens argumentation.

Det første spørgsmål

7 Ved dette spørgsmål ønsker den nationale retsinstans i det væsentlige oplyst, hvorvidt traktatens artikel 48, stk. 3, litra b) og c), og bestemmelserne i direktiv 68/360 skal fortolkes således, at der efter disse bestemmelser består en ret til ophold for en græsk statsborger på en anden medlemsstats område, når den pågældende på tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse af Fællesskabet var arbejdsløs i denne anden medlemsstat efter dér at have udøvet en lønnet beskæftigelse i en årrække, vedvarende har været arbejdsløs efter tiltrædelsen og objektivt bedømt er ude af stand til at opnå en beskæftigelse.

8 Det bemærkes indledningsvis, at statsborgere i medlemsstaterne som led i princippet om arbejdskraftens frie bevægelighed efter traktatens artikel 48 har en ret til at opholde sig i andre medlemsstater med henblik på at udøve eller søge en lønnet beskæftigelse dér. Således som Domstolen nærmere har fastslået i dommen af 26. februar 1991 (sag C-292/89, Antonissen, Sml. I, s. 745), er retten til ophold — der i sådanne tilfælde ikke er udtrykkeligt hjemlet i traktaten — efter forholdets natur et led i princippet om fri bevægelighed.

9 Hvad for det første angår retten til ophold med henblik på at udøve en lønnet beskæftigelse, jf. traktatens artikel 48, stk. 3, litra c), bemærkes, at denne ret tilkommer en statsborger i en medlemsstat, der udøver en sådan beskæftigelse i en anden medlemsstat. En person, der aldrig har udøvet en lønnet beskæftigelse efter tidspunktet for sin hjemstats tiltrædelse af Fællesskabet, har derfor ikke nogen ret til ophold i henhold til den nævnte bestemmelse.

10 Den ret til ophold, som en statsborger i en medlemsstat har med henblik på at udøve en lønnet beskæftigelse i en anden medlemsstat, formaliseres ved udstedelsen af et opholdsbevis, jf. artikel 4 i direktiv 68/360. I henhold til dette direktivs artikel 7, stk. 1, kan opholdsbeviset ikke fratages en person, som har en sådan ret til ophold, med den begrundelse, at vedkommende er midlertidigt uarbejdsdygtig på grund af sygdom eller ulykke eller er uforskyldt arbejdsløs, når sidstnævnte omstændighed er behørigt bekræftet af den kompetente arbejdsmarkedsmyndighed. I henhold til artikel 7, stk. 2, kan opholdsbevisets gyldighedsperiode ved den første forlængelse dog begrænses — men ikke til en kortere periode end tolv måneder — såfremt arbejdstageren uforskyldt er arbejdsløs i modtagerlandet og har været det i over tolv på hinanden følgende måneder.

11 Det følger af de nævnte bestemmelser, at den ret til ophold, der efter fællesskabsretten tilkommer arbejdstagere med statsborgerskab i medlemsstaterne, som er arbejdsløse i modtagerlandet, forudsætter, at den pågældende arbejdstager forinden på grundlag af sin ret til fri bevægelighed har udøvet en lønnet beskæftigelse i modtagerlandet.

12 Det bemærkes endvidere, at ingen bestemmelse i akten vedrørende Den Hellenske Republiks tiltrædelse af Fællesskabet eller i den afledte ret sidestiller en beskæftigelse, som en græsk statsborger har haft forud for Den Hellenske Republiks tiltrædelse af Fællesskabet, med en beskæftigelse udøvet af en statsborger i en medlemsstat på grundlag af fællesskabsrettens bestemmelser om arbejdskraftens frie bevægelighed. Følgelig har en græsk statsborger under de omstændigheder, som den forelæggende retsinstans har henvist til, ikke nogen ret til ophold på grundlag af traktatens artikel 48, stk. 3, litra c), og artikel 7 i direktiv 68/360.

13 Hvad herefter angår spørgsmålet om retten til ophold med henblik på at søge en beskæftigelse bemærkes, at Domstolen i præmis 16 i dommen i Antonissen-sagen, jf. ovenfor, har fastslået, at formålet med artikel 48 tilgodeses, når fællesskabslovgivningen eller national lovgivning giver de pågældende en rimelig frist til i den pågældende medlemsstat at få kendskab til de beskæftigelsestilbud, der svarer til deres erhvervsmæssige kvalifikationer, og til i givet fald at foretage det fornødne for at blive ansat. Domstolen har i den nævnte dom endvidere udtalt, at en frist på seks måneder herved ikke forekommer utilstrækkelig, men at den pågældende, selv om denne frist er udløbet, ikke kan pålægges at udrejse fra modtagerlandet, såfremt vedkommende godtgør, at han eller hun fortsat søger beskæftigelse og har reelle chancer for at opnå ansættelse (præmis 21).

14 Det følger heraf, at selv om det godtgøres, at en person som Tsiotras siden Den Hellenske Republiks tiltrædelse af Fællesskabet har været arbejdssøgende i en anden medlemsstat, har vedkommende ikke længere efter fællesskabsretten nogen ret til ophold som arbejdssøgende, for så vidt der er gået flere år siden tiltrædelsen og det tidspunkt, fra hvilket den pågældende ifølge den nationale retsinstans objektivt bedømt har været ude af stand til at opnå en beskæftigelse.

15 Det første spørgsmål må herefter besvares med, at traktatens artikel 48, stk. 3, litra b) og c), og artikel 7 i direktiv 68/360 skal fortolkes således, at der efter disse bestemmelser ikke består nogen ret til ophold for en græsk statsborger på en anden medlemsstats område, når den pågældende på tidspunktet for Den Hellenske

Republiks tiltrædelse af Fællesskabet var arbejdsløs i denne anden medlemsstat efter dér at have udøvet en lønnet beskæftigelse i en årrække, vedvarende har været arbejdsløs efter tiltrædelsen og objektivt bedømt er ude af stand til at opnå en beskæftigelse.

Det andet spørgsmål

16 Med dette spørgsmål ønsker den nationale retsinstans oplyst, hvorvidt traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), og artikel 2, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1251/70 skal fortolkes således, at en person som ovenfor omhandlet har en ret til at blive boende på en medlemsstats område i medfør af disse bestemmelser, når den pågældende er blevet varigt uarbejdsdygtig under et fortsat ophold, der er blevet indrømmet vedkommende i anledning af en retssag, som han eller hun har anlagt i medlemsstaten med henblik på at opnå et opholdsbevis.

17 Det bemærkes herom, at princippet om arbejdskraftens frie bevægelighed i henhold til traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), indebærer en ret til »at blive boende på en medlemsstats område på de af Kommissionen ved gennemførelsesforordninger fastsatte vilkår efter at have haft ansættelse dér«. De nævnte vilkår er blevet fastsat i forordning nr. 1251/70.

18 Som tilfældet er med retten til ophold ved arbejdsløshed, jf. artikel 7 i direktiv 68/360, forudsætter retten til at blive boende i modtagerlandet, at den pågældende forinden på grundlag af reglerne om arbejdskraftens frie bevægelighed har udøvet en lønnet beskæftigelse dér. En person, hvis forhold er af den af den forelæggende retsinstans nævnte art, opfylder ikke denne betingelse.

19 Det andet præjudicielle spørgsmål må herefter besvares med, at traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), og artikel 2, stk. 1, litra b), i forordning nr. 1251/70 skal

fortolkes således, at en person som ovenfor omhandlet ikke har en ret til at blive boende på en medlemsstats område i medfør af disse bestemmelser, når den pågældende er blevet varigt uarbejdsdygtig under et fortsat ophold, der er blevet indrømmet vedkommende i anledning af en retssag, som han eller hun har anlagt i medlemsstaten med henblik på at opnå et opholdsbevis.

Sagens omkostninger

20 De udgifter, der er afholdt af Forbundsrepublikken Tyskland, Den Hellenske Republik og Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale retsinstans, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt af Bundesverwaltungsgericht ved kendelse af 16. april 1991, for ret:

1) Traktatens artikel 48, stk. 3, litra b) og c), og artikel 7 i Rådets direktiv 68/360/EØF af 15. oktober 1968 om afskaffelse af restriktioner om rejse og ophold inden for Fællesskabet for medlemsstaternes arbejdstagere og deres familiemedlemmer skal fortolkes således, at der efter disse bestemmelser ikke består nogen ret til ophold for en græsk statsborger på en anden medlemsstats område, når den pågældende på tidspunktet for Den Hellenske Republiks tiltrædelse af Fællesskabet var arbejdsløs i denne anden medlemsstat efter dér at have udøvet en lønnet beskæftigelse i en årrække, vedvarende har været arbejdsløs efter tiltrædelsen og objektivt bedømt er ude af stand til at opnå en beskæftigelse.

2) Traktatens artikel 48, stk. 3, litra d), og artikel 2, stk. 1, litra b), i Kommissionens forordning (EØF) nr. 1251/70 af 29. juni 1970 om arbejdstageres ret til

at blive boende på en medlemsstats område efter at have haft beskæftigelse dér skal fortolkes således, at en person som ovenfor omhandlet ikke har en ret til at blive boende på en medlemsstats område i medfør af disse bestemmelser, når den pågældende er blevet varigt uarbejdsdygtig under et fortsat ophold, der er blevet indrømmet vedkommende i anledning af en retssag, som han eller hun har anlagt i medlemsstaten med henblik på at opnå et opholdsbevis.

Due Kakouris Rodríguez Iglesias Zuleeg

Murray Mancini Joliet

Schockweiler Moitinho de Almeida Grévisse Kapteyn

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 26. maj 1993.

J.-G. Giraud
Justitssekretær

O. Due
Præsident